

نگاهی تطبیقی به قوه قضائیه

حقوق شهروندی

دکتر سام مرادکوهی فر (عضو معاون دیوان عالی کشور و عضو هیأت علمی دانشگاه)

قسمت اول

چکیده:

از جمله اموری که در توصیف بسیار وسیع ولیکن در اجرا سخت‌ترین بازخواستها را به دنبال دارد، حقوق شهروندی است. قوه قضائیه در موارد تعرض به حقوق و آزادیهای مشروع مردم نقش مهمی ایفا می‌کند، و از این رو انتظام، اقتدار و استقلال آن میزان مناسبی در تشخیص حفظ و رعایت حقوق شهروندی و جریان مردم سالاری در یک کشور است. التفات به حقوق شهروندی از یکسو و تکالیفی که قوه قضائیه در رابطه با حقوق شهروندی به عهده دارد از سوی دیگر، در دوران‌های مختلف حیات مطلوب جامعه بشری مورد عنایت خاص بوده و می‌باشد. لذا، شناخت و توصیف منطقی و مطلوب از هر یک از آنها برای اصلاح نظام حقوقی هر کشور مترقی امری اجتناب‌ناپذیر است. و در این راستا، آگاهی به گستره مفهوم حقوق شهروندی در حقوق ایران و ملاحظه تطبیقی برنامه توسعه سازمان ملل متحد و نمونه‌های اجرایی برخی کشورهای جهان و برخی اصول اسلامی با آنچه در برنامه‌های کلان کشور در پاسداری از حقوق مردم و بهبود تشکیلات و نظام دادرسی قضایی پیش‌بینی شده است از اهمیت برخوردار است.

کلیدواژه‌ها:

حقوق بشر، حقوق شهروندی، حقوق اسلام، دادرسی در اسلام، حقوق عمومی، سازمان ملل متحد، جمهوری اسلامی ایران، حقوق غرب، حقوق تطبیقی، قوه قضائیه ایران، دادگستری، نظام دادرسی آلمان، نظام دادرسی امریکا، نظام دادرسی انگلیس، نظام دادرسی فرانسه.

بدون آگاهی اجمالی از اهمیت حقوق شهروندی و دامنه و گستره آن در قانون اساسی و نیز حقوق شهروندی در مقررات اخیر (قانون احترام به آزادیهای مشروع و حفظ حقوق شهروندی، قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران) و مرتبط با دستگاه قضایی، نمی‌توان کلان‌قوه قضائیه جمهوری اسلامی ایران را در ارتباط با آن مورد بررسی قرار داد.

۱) دامنه حقوق شهروندی در قانون اساسی ایران

۱-۱- اصل بیستم قانون اساسی که در مطلع پیامش مقرر نموده همه افراد ملت اعم از زن و مرد یکسان در حمایت قانون قرار دارند، به این آرمان والا بسنده نکرده و در تکمیل پیام، به اُس المطالب انسانهای آزاد و جامعه نوگرا تصریح نموده است. امری که بدون آن، قانون اساسی هر ملتی ناقص و ناپایدار است؛ زیرا ادعای یکسانی حمایت از افراد زمانی تاب تحمل در جامعه‌ای پویا و قدرتمند را خواهد داشت و جامعه عمل به خود خواهد پوشاند که قانون آن جامعه در قالبی سخت و غیر قابل توسعه محسوس نباشد. قانونی که شناسایی محدودی از حقوق افراد ملت دارد، اگر بگویید حامی حقوق افراد به‌طور یکسان است گزافه‌گویی کرده است. مدونین اصول متعالی قانون اساسی کشورمان با عنایت به عظمت حقوق انسانی و کرامت آن، برای احتراز از رکود و تجر، قالب‌ها را شکسته و ستاره‌ای درخشان بر پیشانی قانونی اساسی تعبیه نموده‌اند. اصل بیستم بدین منظور به زبانی رسا و روشن مقرر داشته است: «افراد ملت از همه حقوق انسانی، سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی با رعایت موازین اسلامی برخوردارند.»

همه حقوق انسانی، نه فقط حقوقی است که در زمان تدوین آن

برنامه چهارم توسعه اقتصادی،

اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی
ایران از ابعاد مختلف به تأثیرگذاری در
تمول حقوق مردم ایران و سازگاری آن با
استانداردهای جهانی پرداخته است. و
سعی بر عرضه اموری نموده که با
استانداردها، هنجارها و سافت‌های ماگ
بر جامعه جهانی هماهنگ باشد.

می‌توانست ملحوظ نظر باشد، بلکه تمامی حقوقی که در عالم وجود و در هر برهه‌ای از زمان برای انسان کامل می‌توان فرض نمود و اشباع‌کننده خواسته‌های به حق او در دریای بیکران کلمات پروردگار عالم می‌تواند باشد، را در بر می‌گیرد. کلماتی که به بیان آیه شریفه: «قل لو كان البحر مدادا لكلمات ربي لنفد البحر قبل ان تنفذ كلمات ربي ولو جئنا بمثله مدادا.»^(۱) «بگو: اگر دریاها برای نوشتن کلمات پروردگار مرکب شود، دریاها پایان می‌گیرد، پیش از آن که کلمات پروردگارم پایان یابد؛ هر چند همانند آن دریاها را کمک آن قرار دهیم.»

۱-۲- با اعتقاد به اینکه حکم مصرح در اصل بیستم قانون اساسی با تکیه بر عظمت قواعد اسلامی، مطلق و عام است و جمهوری اسلامی ایران سعادت انسان در کل جامعه بشری را آرمان خود می‌داند و استقلال و آزادی و حکومت حق و عدل را حق همه مردم جهان می‌شناسد^(۲)، حکومت باید شرایطی را به وجود آورد تا در آن، انسان حقوق همه جانبه اش تأمین^(۳) و مطابق خط مشی کلی مذکور در مقدمه قانون اساسی، با ارزشهای والا و جهان شمول اسلامی پرورش یابد^(۴). پر واضح است که برای اینکه افراد ملت از همه حقوق انسانی برخوردار شوند لازم است به مسائل مختلف پرداخته شود^(۵). حقوق شهروندی مرتبط با امر قضا، با رعایت گستره حقوق انسانی در این خصوص، اساساً برخی راجع به امر تشکیلات مناسب در امر دادرسی و برخورداری از قضات واجد صلاحیت و برخی هم مربوط به رعایت حقوق آنها در مراحل مختلف دادرسی است.

حق مردم در برخورداری از نظام قضایی متناسب با نیازهای روز جامعه و با ساز و کارهای مناسب از مسائلی است که با انتظام و تدبیر دقیق قابل دسترسی است و نیروی علمی و مطالعاتی منسجمی لازم دارد^(۶) تا با بررسی نظام‌های قضایی جهان و ضرورت‌های اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی کشور و مسئله حقوق مردم در خط حرکت اسلامی و به‌منظور پیشگیری از انحرافات موضعی در درون امت اسلامی، بتواند به درجه مقبول اثرگذاری خود نائل گردد؛ مانند نظام‌مند نمودن تشکیلات به دو صورت زیر:

۱- به نحوی که حق دادخواهی مردم نسبت به انحرافات موضعی در درون امت اسلامی^(۷) و حق همه افراد ملت در دسترسی به دادگاه‌های تابعه قوه قضائیه آن‌گونه که در اصل سی و چهارم قانون اساسی تصریح گردیده است^(۸) تحقق یابد.

۲- و یا حق برخورداری از نظام دادرسی‌ای که در آن مراجع قضایی کشور رویه قضایی واحدی را اعمال کنند، چنان‌که در اصل یک‌صد و شصت و یکم قانون اساسی در بیان مسئولیت دیوان عالی کشور^(۹) آمده است، بر آورده گردد.

بی‌مناسبت نیست که اولین وظیفه رئیس قوه قضائیه؛ یعنی «ایجاد تشکیلات لازم در دادگستری به تناسب مسئولیت‌های اصل یک‌صد و پنجاه و ششم» به همین امر اختصاص یافته است.^(۱۰) بند «۳» اصل یک‌صد و پنجاه و هشتم نیز حکایت از حق برخورداری قاطبه مردم از قضات عادل و شایسته

دارد؛ و در بند مزبور استخدام قضات عادل و شایسته از وظایف رئیس قوه قضائیه بر شمرده شده است.

حق مردم در رعایت حقوقشان در طول دادرسی نیز دامنه شمول وسیعی دارد. اصول دادرسی در قانون اساسی در دسته زیر:

۱- برخی مربوط به نحوه مواجهه با اصحاب دعواست؛ به عنوان مثال: اطلاعاتی مانند پاسداری از قداست و کیان خانواده (اصول ده و بیست و یکم قانون اساسی)، ممنوعیت تفتیش عقاید و ممنوعیت دستگیری افراد مگر به حکم و ترتیبی که قانون معین می‌کند (اصول بیست و سوم و سی و دوم قانون اساسی)، ممنوعیت شکنجه برای گرفتن اقرار و یا کسب اطلاع (اصل سی و هشتم قانون اساسی)، ممنوعیت هتک حرمت و حیثیت کسی که به حکم قانون دستگیر، بازداشت، زندانی یا تبعید شده است. (اصل سی و نهم قانون اساسی)

۲- برخی نیز به نحوه رسیدگی در مراحل مختلف دادرسی نظر دارد، مانند برقراری امنیت قضایی عادلانه و تساوی عموم در برابر قانون^(۳۱). امری که به نظر می‌رسد با وجود دیوان عالی قدرتمند در کشور دست یافتنی باشد؛ زیرا، وفق اصل یکصد و شصت و یکم قانون اساسی، نظارت بر اجرای صحیح قوانین در محاکم و ایجاد وحدت رویه قضایی، به عهده دیوان عالی کشور است^(۳۲).

۲) حقوق شهروندی در قانون احترام به آزادیهای مشروع و حفظ حقوق شهروندی

ماده واحده قانون احترام به آزادیهای مشروع و حفظ حقوق شهروندی مصوب ۱۳۸۳/۲/۱۵ مجلس شورای اسلامی به دو قسمت قابل تقسیم است: ۱-۲- قسمت اول در چهارده بند ناظر به وظایف محاکم عمومی، انقلاب، نظامی و دادرها و ضابطان قوه قضائیه در رعایت و اجرای حقوق افراد در مراحل مختلف دادرسی از جمله اجتناب از اعمال هرگونه سلیق شخصی و سوء استفاده از قدرت و یا اعمال هر گونه خشونت و یا بازداشت‌های اضافی و بدون ضرورت است.

۲-۲- قسمت دوم هم در یک مورد (بند ۱۵) ناظر به وظیفه نظارتی رئیس قوه قضائیه در راستای حقوق شهروندی است و می‌گوید: «رئیس قوه قضائیه موظف است هیأتی را به منظور نظارت و حسن اجرای موارد فوق تعیین کند. کلیه دستگاههایی که به نحوی در ارتباط با این موارد قرار دارند موظفند با این هیأت همکاری لازم را معمول دارند. آن هیأت وظیفه دارد در صورت مشاهده تخلف از قوانین، علاوه بر مساعی در اصلاح روشها و انطباق آنها با مقررات، با متخلفان نیز از طریق مراجع صالح برخورد جدی نموده و نتیجه اقدامات خود را به رئیس قوه قضائیه گزارش نماید.» در اجرای این وظیفه، دستورالعمل اجرایی بند ۱۵ قانون احترام به آزادیهای مشروع و حفظ حقوق شهروندی مورخ ۸۳/۸/۳۰ به تصویب رئیس قوه قضائیه رسید. در این دستورالعمل، علاوه بر ذکر تشکیل هیأت نظارت مرکزی و هیأت نظارت و بازرسی استان و بیان وظایف آنها، در ماده (۱۶) مقرر شده است: «دادیاران

اصل بیستم قانون اساسی که در مطلع پیامش مقرر نموده همه افراد ملت اعم از زن و مرد یکسان در حمایت قانون قرار دارند، به این آرمان و الابسند نهنگرده در تکمیل پیام، به آس مطالب انسانهای آزاد و جامعه نوگرا تصریح نموده است. امری که بدون آن، قانون اساسی هر ملتی ناقص و ناپایدار است؛ زیرا ادعای یکسانی حمایت از افراد زمانی تاب تحمل در جامعه‌ای پویا و قدرتمند را فواید داشت و جامعه عمل به فواید فواید پوشاند که قانون آن جامعه در قالبی سفت و غیر قابل توسعه ممبوس نباشد.

دادسرای انتظامی قضات، بازرسان قضایی سازمان بازرسی کل کشور، رئیسان حفاظت اطلاعات قوه قضائیه در استانها و هر یک از قضات دادرها و دادگاهها که از نقض حقوق شهروندی به تناسب وظایف محوله آگاه شوند موظفند با قید فوریت رئیس کل دادگستری استان و یا هیئت نظارت مرکزی را با فرستادن گزارش کتبی آگاه کنند.» ماده (۱۸) دستورالعمل یاد شده نیز برای دادرها و دادگاهها در رسیدگی به جرمهای موضوع قانون مزبور تعیین تکلیف نموده آورده است: «در تهران، سایر مراکز استانها و شهرستانها، شعبه‌هایی از دادرهای عمومی و انقلاب و نظامی و دادگاههای جزایی عمومی، دادگاههای کیفری استان و دادگاههای نظامی را حسب مورد رئیس کل، دادستان و رئیس سازمان قضایی نیروهای مسلح استان برای رسیدگی به جرمهای موضوع این قانون تعیین می‌کنند و رسیدگی به پرونده‌های مربوط فقط در همان شعبه‌ها انجام می‌شود.

تیسره: رئیس کل دادگستری استان مشخصات این شعبه‌ها را به دبیرخانه هیئت نظارت مرکزی ارسال می‌نماید.»

۳) حقوق شهروندی در قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران

برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران از ابعاد مختلف به تأثیرگذاری در تحول حقوق مردم ایران و سازگاری آن با استانداردهای جهانی پرداخته است. و سعی بر عرضه اموری نموده که با استانداردها، هنجارها و ساختارهای حاکم بر جامعه جهانی هماهنگ^(۳۳) باشد. در رابطه با حقوق شهروندی، به عنوان مثال، دولت را موظف کرده است که توسعه مشارکت همه جانبه ایرانیان بر اساس حق برابر شهروندی، در نظام تصمیم‌سازی، تصمیم‌گیری و مدیریت اجرایی کشور^(۳۴) را تأمین نماید. اما در ارتباط با مسایل قضائی مسائل مطرح شده را می‌توان به دو دسته تقسیم نمود: دسته اول اموری که راجع به حق افراد در برقرار

شدن تشکیلات خاص و امور ستادی دادگستری مناسب است و دسته دوم اموری که حقوق دادرسی شهر وندان شناخته می‌شود. در این قانون، تأسیس ضوابط جدید^(۱۵) در ارتباط با حقوق شهروندی در زمینه تشکیلات قضایی بسیار محدود است.

۱- برخی به صورت کلی آمده است و معلوم نیست به نحو تعیینی نقاط ضعف در کدام قسمت است تا تکلیف به رفع آن شود مانند عبارت: «استقرار نظام قضایی سریع، دقیق بالسویه در دسترس، ارزان، قابل پیش بینی قانونی، منصفانه و قاطع»^(۱۶).

۲- برخی نیز در جزئیات ذکر شده است. به مواردی که می‌توان در این زمینه اشاره نمود، اولی حکم مقرر در تبصره بند "ط" ماده (۳۳) برنامه چهارم است که مقرر نموده:

«قوه قضائیه موظف است شعبه یا شعبی از دادگاهها را برای بررسی جرایم الکترونیکی و نیز جرایم مربوط به تجارت الکترونیکی و تجارت سیار، اختصاص دهد.» دومی در امر مدیریت اداری پرونده‌های دادگستری و ارزش اثباتی اسناد ضبط شده به صورت الکترونیکی است که وفق بند الف ماده (۱۳۱) برنامه چهارم، تبدیل اسناد و اوراق ضروری پرونده‌های قضایی، پس از سی سال از مدت بایگانی قطعی آنها، به صورت اسناد الکترونیکی تجویز شده است و اعلام شده اسناد الکترونیکی مزبور دارای ارزش اثباتی در دادگاهها و مراجع اداری است.^(۱۷)

حقوق شهروندی در زمینه مراحل مختلف دادرسی عمدتاً در مواد (۱۳۰) و (۱۳۲) قانون برنامه چهارم آمده است.

قسمتی حکایت از وظیفه قوه قضائیه در تهیه لوایح دارد تا در آینده و پس از طی مراحل قانونگذاری به تصویب نهایی برسد، مانند جرم‌زدایی از قوانین کیفری، جایگزین‌های مجازات حبس، حمایت از حقوق شهود و متهمان، حمایت از بزه دیدگان اجتماعی، حفظ و ارتقای حقوق شهروندی و حمایت از حریم خصوصی افراد در راستای اجرای اصل بیستم قانون اساسی

با اعتقاد به اینکه مگم مصرع در اصل بیستم قانون اساسی با تکیه بر عظمت قواعد اسلامی، مطلق و عام است و جمهوری اسلامی ایران سعادت انسان در کل جامعه بشری را آرمان فود می‌داند و استقلال و آزادی و حکومت مق و عدل را مق همه مردم جهان می‌شناسد، حکومت باید شرایطی را به وجود آورد تا در آن، انسان محقوق همه جانبه اش تأمین و مطابق فط مشی کلی مذکور در مقدمه قانون اساسی، با ارزشهای والا و جهان شمول اسلامی پرورش یابد

جمهوری اسلامی ایران، تعریف جرم سیاسی و تفکیک آن از سایر جرایم^(۱۸). قسمت دیگر راجع به اقدامات اجرایی قوه قضائیه است. با عنایت به اهمیت قسمت اخیر، هفت تکلیف اجرایی قوه قضائیه را در این خصوص عیناً از قانون نقل می‌نماییم:

۱- استقرار نظام قضایی سریع، دقیق بالسویه در دسترس، ارزان، قابل پیش بینی قانونی، منصفانه و قاطع؛

۲- پایه‌گذاری و تضمین بنیادهای حقوق مالکیت خصوصی و معنوی در قلمرو قضایی؛

۳- رفع هرگونه تبعیض قومی و گروهی در قلمرو و حقوقی و قضایی؛

۴- تمهید سازو کارهای لازم برای پیش گیری از وقوع جرم بر اساس اصل یک‌صد و پنجاه و ششم قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران؛

۵- طراحی و استقرار نظام جامع اطلاعات (MIS)، عملیات و مدیریت قضایی به منظور سرعت بخشیدن به عملیات و مدیریت کارآمد، اصلاح فرایندها و بهبود روشهای انجام امور قضایی تا پایان برنامه چهارم؛

۶- فراهم نمودن زمینه تشکیل نهادهای داوری غیر دولتی؛

۷- به منظور اجرای اصل سی و پنجم قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران و نیز به منظور تعمیم و حفظ حقوق عامه و گسترش خدمات حقوقی هر یک از اصحاب دعوا حق انتخاب، معرفی و حضور وکیل در تمامی مراحل دادرسی اعم از تحقیقات رسیدگی و اجرای احکام قضایی را به استثنای مواردی که موضوع جنبه محرمانه دارد و یا حضور غیر متهم به تشخیص قاضی موجب فساد می‌شود، دارند.^(۱۹)

پی‌نوشت‌ها:

۱- سوره الکهف، آیه ۱۰۹.

۲- اصل یک‌صد و پنجاه و چهارم قانون اساسی.

۳- بند ۱۴ اصل سوم قانون اساسی که مقرر می‌نماید: «تأمین حقوق همه جانبه افراد از زن و مرد و ایجاد امنیت قضائی عادلانه برای همه و تساوی عموم در برابر قانون».

۴- «رسالت قانون اساسی این است که زمینه‌های اعتقادی نهضت را عینیت بخشد و شرایطی به وجود آورد که در آن انسان‌هایی با ارزشهای والا و جهان شمول اسلامی پرورش یابد» مقدمه قانون اساسی، شیوه حکومت در اسلام.

۵- ر.ک: مقاله نگارنده با عنوان «حقوق متقابل مردم و حکومت اسلامی» در کتاب: جمهوری و انقلاب اسلامی (مجموعه مقالات)، سازمان مدارک فرهنگی انقلاب اسلامی- گروه انتشارات، شماره ۱۹۷، تابستان ۱۳۷۷، صص ۵۸۵ الی ۵۹۲.

۶- اشاره به فرمایش مقام معظم رهبری در دیدار با قضات در تاریخ ۱۳۸۲/۴/۷ مبنی بر اینکه: «لازم به نظر می‌رسد طرح کلی دستگاه قضایی توسط بهترین، هوشمندترین و جامع‌ترین متخصصان مسایل فقهی، حقوقی و اجتماعی از حوزه و دانشگاه تدوین گردیده و نظام قضایی از ثبات و پایداری کافی برخوردار شود».

۷- مقدمه قانون اساسی، قضا در قانون اساسی.

۸- طبق اصل سی و چهارم قانون اساسی: «دادخواهی حق مسلم هر فرد است و هر کس می‌تواند به منظور دادخواهی به دادگاههای صالح رجوع نماید. همه افراد ملت حق دارند این گونه دادگاهها را در دسترس داشته باشند و هیچکس را نمی‌توان از دادگاهی که به موجب قانون حق مراجعه به آن را دارد منع کرد».

۹- طبق اصل یک‌صد و شصت و یک قانون اساسی: «دیوان عالی کشور به منظور نظارت بر اجرای صحیح قوانین در محاکم و ایجاد وحدت رویه قضایی و انجام مسئولیت‌هایی که طبق قانون به آن محول می‌شود بر اساس ضوابطی که رئیس قوه قضائیه تعیین می‌کند تشکیل می‌گردد».

۱۰- بند ۱ اصل یک‌صد و پنجاه و هشتم قانون اساسی.

۱۱- اصل سوم قانون اساسی می‌گوید: «دولت جمهوری اسلامی ایران موظف است برای نیل به اهداف مذکور در اصل دوم، همه امکانات خود را برای امور زیر بکار برد: ... ۱۴- تأمین حقوق همه جانبه افراد از زن و مرد و ایجاد امنیت قضایی عادلانه برای همه و تساوی عموم در برابر قانون».

۱۲- برای توضیح بیشتر ر.ک. به مقاله نگارنده با عنوان لزوم ایجاد نظم دادرسی در اعمال ماده (۳۶۵) آیین دادرسی مدنی، ماهنامه دادرسی، شماره ۳۴، ۱۳۸۱، صص ۸ الی ۱۲.

۱۳- بند ۱۲ ماده (۱۰۱) قانون چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران می‌گوید: «اصلاح قوانین و مقررات در جهت انطباق قوانین و مقررات ملی با استانداردها و مقاوله نامه‌های بین‌المللی، کنسولی، تحولات جهانی کار و امحای تبعیض در همه عرصه‌های اجتماعی به ویژه در عرصه روابط کار و اشتغال».

۱۴- بند ۱۴ ماده (۱۱۹) قانون چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران.

۱۵- وفق ماده (۱۳۴) قانون چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران ماده (۱۸۹) قانون برنامه سوم مصوب ۱۳۷۹/۱/۱۷ راجع به شوراها حل اختلاف

و اصلاحیه‌های بعدی آن برای دوره برنامه چهارم (۱۳۸۸-۱۳۸۴) تنفیذ شده است. مسئله داوری اجباری موضوع ماده ۱۲۰ الی ۲۷ قانون برنامه سوم و اصلاحیه‌های آن نیز به موجب ماده (۹) قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران برای دوره برنامه چهارم (۱۳۸۸-۱۳۸۴) تنفیذ شده است.

۱۶- شق ۱ از بند ۱ ماده (۱۳۰) قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران.

۱۷- طبق ماده (۱۳۱) قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران: «به قوه قضائیه اجازه داده می‌شود: الف- بر اساس آئین نامه ای که توسط وزیر دادگستری با همکاری دادستانی کل کشور و سازمان اسناد و کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران تهیه و به تایید رئیس قوه قضائیه می‌رسد، اسناد و اوراق پرونده‌های قضایی که نگهداری سوابق آنها ضروری می‌باشد را با استفاده از فناوری‌های اطلاعاتی روز، به اسناد الکترونیکی تبدیل و سپس نسبت به امحای آنها اقدام نماید مشروط بر آن که حداقل سی سال از مدت بایگانی قطعی آنها گذشته باشد. اطلاعات و اسناد تبدیلی در کلیه مراجع قضائی و اداری سندیت داشته و قابل استناد خواهد بود. اصل پرونده‌های مهم و ملی که جنبه سندیت تاریخی دارد، توسط سازمان اسناد و کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران حفظ و نگهداری خواهد شد...».

۱۸- بندهای «الف» الی «و» ماده (۱۳۰) قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران.

۱۹- شقوق ۱ الی ۱۷ از بند ماده (۱۳۰) قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران.

